

APO/PAL/Susanna Rahkonen

Lausunto eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi toimeentulotuesta annetun lain 7 a §:n muuttamisesta HE 58/2023 vp

Johdanto

Tässä lausunnossa kuvataan esityksen taustaa, toimeentulotukilain ja asumismenojen huomioimisen yleistä taustaa sekä esityksen vaikutuksia ja henkilöllisestä kohdentumisesta. Lopussa esitetään huomioita perustuslakivaliokunnan lausunnon (PeVL 11/2023 vp) johdosta.

Esityksen taustaa

Esitys perustuu Petteri Orpon hallitusohjelmaan, jossa tavoitellaan muutoksia toimeentulotuen asumismenoja koskeviin säännöksiin. Hallitusohjelmassa on linjattu asumismenoihin liittyvistä muutoksista tarkemmin. Esitys pyrkii tuomaan selkeyttä asumismenojen hyväksymiseen säätämällä niistä lain ja asetuksen tasolla. Lisäksi esityksellä tavoitellaan säästöjä tiukentamalla asumismenojen huomioimiseen liittyvää sääntelyä. Kansaneläkelaitoksen arvion mukaan esityksen johdosta syntyisi säästöä noin 21,5 – 24,5 miljoonaa euroa vuodessa vuosina 2025 – 2027.

Tähän mennessä Kansaneläkelaitoksen kuntakohtaiset hyväksyttävien asumismenojen enimmäismäärät ovat olleet ohjeellisia ja ne on laadittu Kansaneläkelaitoksen soveltamisohjeen tasolla. Esityksen myötä normin mukaisten menojen merkitys korostuu ja niistä säädettäisiin valtioneuvoston asetuksessa. Menot hyväksyttäisiin todellisen suuruisena pääsääntöisesti vain, jos ne ovat kohtuulliset eli normin mukaiset. Jos hakijan asumismenot ylittävät tarpeellisen suuruisena pidettävän määrän, hakija voitaisiin ohjata hakemaan edullisempaa asuntoa kolmen kuukauden määräajassa. Määräaikaa voitaisiin pidentää perustellusta syystä. Määräajan jälkeen asumismenot hyväksyttäisiin asumisnormin mukaisina. Hakijaa ei ohjattaisi hankkimaan edullisempaa asuntoa ja asumismenot huomioitaisiin täysimääräisinä, jos hakijalla on laissa määritelty erityinen peruste asumiseensa asunnossa, johon toimeentulotukea haetaan.

Lakiehdotuksesta pyydettiin lausuntoja 29.8.2023 – 18.9.2023 ja lausuntoja saatiin 73 lausunnonantajalta. Lausuntopalautteen johdosta Kansaneläkelaitoksen harkintaa lisättiin.

Yleistä toimeentulotukilaista

Toimeentulotukilaki (1412/1997) säädettiin vuonna 1997. Toimeentulotuki on viimesijainen ja tilapäiseksi tarkoitettu sosiaalihuollon tukimuoto, jonka myöntäminen perustuu tapauskohtaiseen harkintaan ja tuen tarpeen selvittämiseen. Toimeentulotuki on tarkoitettu tilanteisiin, joissa henkilö tai perhe ei jostain syystä selviä sen hetkisistä välttämättömistä menoistaan. Tästä syystä tuki myönnetään lyhyelle ajalle, eli pääsääntön mukaan vain kuukaudeksi kerrallaan. Tuki myönnetään tiettyjen arjen menojen kattamiseksi.

Toimeentulotuki kiinnittyy perustuslain sosiaaliturvaa koskevassa 19 §:ssä lain 1 momenttiin. Perustuslain 19 §:n 1 momentti koskee jokaisen oikeutta ihmisarvoisen elämän edellyttämään välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Kyseessä on viimesijainen tukimuoto, jossa avun saamisen edellytykset selvitetään yksilökohtaisella tarveharkinnalla.

Suurin muutos toimeentulotukeen toteutui vuoden 2017 alusta, kun niin sanottu Kela-siirto (815/2015) tuli voimaan. Siitä lähtien toimeentulotuen toimeenpano on jakautunut Kansaneläkelaitoksen sekä kuntien ja

APO/PAL/Susanna Rahkonen

nykyisin hyvinvointialueiden sosiaalihuollon viranomaisten kesken. Kansaneläkelaitos on myöntänyt perustoimeentulotuen. Sosiaalihuolto on vastannut täydentävästä ja ehkäisevästä toimeentulotuesta sekä sosiaalityön palveluista. Lainsäädännössä toimeentulotuki määritellään kokonaisuudessaan edelleen sosiaalihuoltoon kuuluvaksi harkinnanvaraiseksi tueksi.

Viimeisin hallituksen esitys oli eduskunnan käsittelyssä vuonna 2022 (HE 127/2022 vp). Muutokset tulivat voimaan vuoden 2023 alusta (1023/2022). Muutoksilla pyrittiin lisäämään yhteistyötä Kansaneläkelaitoksen ja sosiaalihuollon välillä ja tätä kautta parantamaan erityisesti haavoittuvimmassa asemassa olevien asiakkaiden asemaa. Samalla pyrittiin selkeyttämään Kansaneläkelaitoksen ja sosiaalihuollon rooleja. Lakiin tuli myös säännös toimeentulotukiasioden valtakunnallisesta neuvottelukunnasta (5 §) sekä alueellisista neuvottelukunnista (27 e §). Valtakunnallisen neuvottelukunnan tehtävänä on seurata toimeentulotukiasioden soveltamiskäytäntöä ja viranomaisten välistä yhteistyötä. Neuvottelukunta on aloittanut toimintansa. Alueellisissa hyvinvointialueiden asettamissa neuvottelukunnissa seurataan yhteistyötä koskevien säännösten toteutumista ja kehitetään toimeenpanoa. Ne voivat käsitellä myös aluetta koskevia asumisen kysymyksiä sekä yhteistyön järjestämistä eri tahojen kanssa.

Kansaneläkelaitoksen vastuulle kuuluvan perustoimeentulotuen kautta vastataan suurimmasta osasta toimeentulotukilain tarkoittamista tuen tarpeista. Täydentävä toimeentulotuki on tarkoitettu henkilön tai perheen erityisistä tarpeista tai olosuhteista johtuviin tilanteisiin. Ehkäisevä tuki taas soveltuu asumisen tilanteissa lähinnä silloin, jos on tarve turvata asumista nopeasti ja lyhyelle ajalle. Vuonna 2022 perustoimeentulotukea myönnettiin 701,6 miljoonaa euroa, täydentävää toimeentulotukea 30,6 miljoonaa ja ehkäisevää toimeentulotukea 22,3 miljoonaa euroa. Vuonna 2022 perustoimeentulotukea maksettiin kotitaloutta kohden keskimäärin 462 euroa kuukaudessa, henkilöä kohden keskimääräinen perustoimeentulotuen keskimääräinen kuukausittainen tuki oli 384 euroa.

Kansaneläkelaitos eroaa sosiaalihuollon viranomaisista toimeentulotuen toimeenpanijana. Se on valtakunnallinen etuuksia käsittelevä laitos ja on kehittänyt toimeenpanonsa pitkälti sähköiseen prosessiin ja etuusohjeisiinsa perustuvaksi. Vaikka sosiaalihuollossakin toimeentulotukea ovat voineet käsitellä etuuskäsittelijät, tuen käsittely on tapahtunut organisaatiossa, joka nojaa sosiaalihuollon lainsäädäntöön, sosiaalihuollon periaatteisiin ja sosiaalihuollon ammattihenkilöiden työhön. Toimeentulotukilaki on sosiaalihuollon lainsäädäntöä ja kirjoitettu tavalla, jossa soveltajalle on jäänyt eri tilanteissa harkinnanvaraa. Tarve yksityiskohtaisemmalle sääntelylle on kuitenkin entisestään korostunut Kela-siirron myötä. Nyt käsittelyssä olevassa hallituksen esityksessä on myös kyse siitä, että on tarve säätää tarkemmin asumismenojen huomioimisesta myönnettäessä toimeentulotukea.

Asumismenot toimeentulotuessa

Esityksessä esitetään muutettavaksi toimeentulotukilain 7 a pykälää, jossa säädetään asumismenojen huomioimisesta toimeentulotuessa. Asumismenot kuuluvat perustoimeentulotuen muihin perusmenoihin. Perustoimeentulotuessa huomioitavat menot koostuvat perusosasta ja muista perusmenoista. Toimeentulotuen määrää laskettaessa huomioidaan perusosa, joka kattaa jokapäiväiseen kulutukseen kuuluvia menoja. Perusosamenoista ei tarvitse esittää erillistä selvitystä ja sen suuruudesta säädetään erikseen. Muiden perusmenojen osalta tarpeellisuuden arvioiminen edellyttää harkintaa. Lainmuutoksella (1023/2022) muita perusmenoja koskeva aiempi yksi yhteinen säännös jaettiin kahteen pykälään, joista 7 a § koskee asumismenoja ja 7 b § terveydenhuoltomenoja ja muita tarpeellisen suuruusena huomioitavia menoja.

Kela-siirtoa koskevassa esityksessä (HE 358/2014 vp) oltiin jo täsmennetty asumismenojen huomioimista koskevaa sääntelyä. Tätä ennen muita perusmenoja koskevassa pykälässä lueteltiin vain asumiseen liittyviä menoja, jotka huomioidaan tarpeellisen suuruusina. Kela-siirron yhteydessä lakiin tuotiin vakiintune-

APO/PAL/Susanna Rahkonen

seen soveltamiskäytäntöön pohjautuen sääntely siitä, että jos hakijan asumiseen liittyvät menot ylittävät tarpeellisen suuruisena pidettävän määrän, hakijaa on ohjattava hankkimaan edullisempi asunto. Lisäksi säädettiin siitä, että hakijalle on annettava hänen tosiasialliset tarpeensa huomioon ottava, riittävä määräaika edullisemman asunnon hankkimista varten. Tänä aikana Kansaneläkelaitoksen tulee ottaa tuensaajan asumismenot huomioon täysimääräisinä. Jos hakijalla ei ole tosiasiallista mahdollisuutta hankkia asuinpaikkakunnaltaan pykälässä tarkoitettua kohtuuhintaista asuntoa, asumismenot voidaan ottaa huomioon täysimääräisenä myös määräajan jälkeen. Lisäksi Kela-siirron yhteydessä joitakin toimeentulotukilain täydentävään toimeentulotukeen kuuluvia menoeria siirrettiin osaksi muita perusmenoja. Näitä olivat muun muassa asuntoon muuttoon liittyvät menot.

Kela-siirtoa koskevan esityksen perusteluissa (HE 358/2014 vp, s. 16) todettiin, että asumiseen liittyvien toimeentulotuen huomioitavien menojen osalta tavoitteena on ollut keskittää harkinta mahdollisimman laajalti perustoimeentulotuen myöntämisharkinnan yhteyteen. Esityksessä todettiin myös (s. 33) seuraavaa: ”Kohtuulliset asumismenot otettaisiin yleensä huomioon todellisen määräisinä. Käytännön toiminnassaan Kansaneläkelaitos voisi arvioidessaan tarpeellisen suuruista asumismenojen määrää hankkia kunnista viitetietoja kuntakohtaisista asumismenoista ja käyttää näitä tietoja arvioidessaan kunkin kunnan ja alueen perustoimeentulotuen hyväksyttyä asumismenojen tasoa.” Kansaneläkelaitos on sittemmin laatinut asumismenojen tarpeellisen määrän, eli niin sanotun asumisnormin arviointia varten ohjeen jota se on tarkistanut vuosittain.

Kansaneläkelaitoksen määrittämät asumisnormit pohjautuvat kunnissa vuonna 2016 käytössä olleisiin asumisnormeihin. Kuntien vuodelle 2016 määrittämien asumisnormien lisäksi kunnille laskettiin niin sanottu prosenttipiste, joka perustuu tietoihin yleisen asumistuen saajista syyskuussa 2016. Prosenttipisteet laskettiin kuntakohtaisesti ruokakuntakoon mukaan yleisen asumistuen saajien tiedoista. Tarpeellisen suuruisten asumismenojen laskennassa on käytetty seuraavaa päättelyä: Jos kunnan normi on pienempi kuin prosenttipiste, käytetään kunnan normia. Jos kunnan oma prosenttipiste tai pienillä havaintojen lukumäärillä käytetty maakuntakohtainen prosenttipiste on alle 10 prosenttia pienempi kuin kunnan normi, käytetään prosenttipistettä. Jos prosenttipiste on yli 10 prosenttia pienempi kuin kunnan normi, käytetään prosenttipisteen ja kunnan normin keskiarvoa. Jos kunnalla ei ole omaa normia tai jos se ei ole Kelan tiedossa, käytetään prosenttipistettä. Asumismenot on määritelty neljän hengen kotitalouteen asti, jonka jälkeen jokainen lisähenkilö lisää hyväksyttävää määrää kiinteällä summalla. Kansaneläkelaitos seuraa vuokratason kehitystä vuosittain. Asumisnormeja tarkistetaan vuosittain ja tarkistus perustuu toimeentulotuen hakijoiden keskimäärin ilmoittamiin vuokriin. Normien määräytymistapaa on selostettu esityksen sivuilla 9-10.

Käsittelyssä oleva esitys tuo normit asetuksen tasolla vahvistettavaksi. Esitys muuttaa asumismenojen huomioimista Kansaneläkelaitoksen nykyiseen soveltamiseen verrattuna jonkin verran tiukemmaksi, mutta edelleen harkinta säilyy tilanteessa, jossa henkilöllä on laissa määriteltyjä erityisiä perusteita. Lausuntopalautteen johdosta lisättiin myös muu näihin rinnastettava perusteltu syy. Kohtuuhintaiseen asumiseen siirtymiselle annettava määräaika olisi esityksessä 3 kuukautta, kun aiemmin määräajan pituutta ei määritelty laissa. Määräaikaa voitaisiin kuitenkin pidentää perustellusta syystä. Tämä lisättiin lausuntopalautteen johdosta. Myös erityisten perusteiden lapsia koskeva kohta muutettiin lausuntopalautteen johdosta lapsen erityisistä tarpeista lapsen eduksi. Tämä laajensi lapsien tilanteita koskevaa harkintaa hieman.

Esityksen vaikutuksista

Hallituksen esityksessä on todettu, että 56 803 perhettä asuu niin, että vuokra-asunnon asumismenot ylittävät tarpeellisen suuruiseksi katsottavat asumismenot, eli Kansaneläkelaitoksen asumisnormin. Tuen saajista 40 116 perheen asumismenot huomioidaan tällä hetkellä kokonaisuudessaan. Tiedot perustuvat Kansaneläkelaitoksen maaliskuun 2023 toimeentulotuen saajista koostettuun tilastoon ja esityksessä on taulukko,

APO/PAL/Susanna Rahkonen

jossa näkyy, miten asumismenoja on arvioitu eri saajakotitalouksissa. Lisäksi esityksessä todetaan seuraavaa: ”Käytännössä normitusta kuitenkin sovellettaisiin pienempään joukkoon kuin yllä on esitetty, koska osalla tuensaajista on 7 a §:ssä mainittuja erityistarpeita. Lisäksi merkittävä osa tuensaajista saa tukea enintään kolmen kuukauden määräajan verran, jolloin normitusta ei vielä sovelleta. Toimeentulotukea on saanut pitkään eli vuoden aikana 9-12 kuukautta yhteensä 28 697 kotitaloutta. Näistä 21 203 kotitaloutta oli sellaisia, joiden asumismenot hyväksyttiin todellisen suuruksina. Perhekohtaisesti tilanteet vaihtelevat kuitenkin merkittävästi. Useimmin asumismenojen normittaminen tulisi koskemaan yksinasuvien kotitalouksia.”¹

Esitys tulisi siis tiukentamaan asumismenojen hyväksymistä jonkin verran, minkä vuoksi esityksen on arvioitu vähentävän toimeentulotukimenoja vuosina 2025-2027 noin 21,5 – 24,5 miljoonaa euroa vuodessa. Edellä olevat arviot perustuvat Kansaneläkelaitoksen arvioihin.

Esitys tiukentaisi asumismenojen hyväksymistä niiden toimeentulotuen hakijoiden kohdalla, joilla ei ole esittämää 3 momentin tarkoittamia erityisiä perusteita asumisratkaisulleen taikka 4 momentissa mainittua syytä edullisemman asunnon hankkimista koskevalle määräajan pidennykselle. Määräajan pidennys lisättiin esitykseen lausuntokierroksen jälkeen. Erityisiin perusteisiin lisättiin lausuntokierroksen jälkeen 6-kohta ”muu 1- 5 kohtaan verrattava perusteltu syy”. Ennen lausuntokierrosta olleessa esitysluonnoksessa todettiin, että luottotiedottomien henkilöiden tilanne voi heikentyä, mutta heidän kohdallaan kyseeseen voi tulla edellä mainittu määräajan pidennys.

Tällä hetkellä siis asumismenot ylittyvät yli puolella hakijatalouksista, eli reilulla 50 000 perheellä. Siitä, miten muutokset eri pituisissa asiakkuuksissa ja erilaisissa tilanteissa vaikuttaisivat, voi esittää vain suuntaa-antavia arvioita. Poikkileikkaustietona tiedetään, että noin 10 000 hakijan kohdalla asumismenot on normitettu jo tälläkin hetkellä Kansaneläkelaitoksen soveltamiskäytännön mukaisesti. Heidän kohdallaan normittaminen siis jatkuisi. Poikkileikkaustilastossa normittamatta jäävistä 40 000 kotitaloudesta osassa kyse on siitä, että asumismenoja ei ehditä normittamaan siksi, että toimeentulotukea saadaan alle kolme kuukautta. Heidänsä tilanne ei siis muuttuisi.

Noin 14 000 kotitaloudessa ylitys on vähäinen, eikä asumismenoja ole Kansaneläkelaitoksen tulkinnan mukaan siksi normitettu. Vähäinen ylitys poistuu perusteena hyväksyä asumismenot kokonaisuudessaan. Toisaalta osalla näistä hakijoista on kuitenkin ollut erityisiä syitä asua normia kalliimmassa asunnossa ja perusteet voivat osalla olla esitetyn pykälän mukaan olemassa jatkossakin.

Kansaneläkelaitoksen arvioiden mukaan muutosta tulee eniten siitä, että nykyisen lain mukaan normittamista ei ole voitu tehdä silloin, kun asiakas ei ole löytänyt omalta asuinpaikkakunnaltaan kohtuuhintaista asuntoa. Nyt tämä edellyttää asiakkaalta enemmän yksityiskohtaista selvitystä tilanteestaan, eikä lisääikää kaikille automaattisesti anneta. Jonkin verran mittakaavaa saadaan myös siitä, että pitkään, eli yli 10 kuukautta vuoden aikana toimeentulotukea saaneista asumismenot ylittyvät tällä hetkellä noin 20 000 tapauksessa. Näistä osassa tapauksia on olemassa erityisiä syitä huomioida asumismenot kokonaisuudessaan ja osalla on edullisemman asunnon etsiminen kesken.

Esityksen kanssa samaan aikaan on käsittelyssä muihin etuuksiin liittyviä muutosesityksiä, joilla voi olla heijastusvaikutuksia toimeentulotuen käyttöön. Toimeentulotuki on viimesijainen tukimuoto ja sen tehtävänä suhteessa muuhun toimeentuloturvaan on toimia muun järjestelmän ja erityistilanteiden tilapäisenä täydentäjänä. Toimeentulotukea saadaan usein lyhytaikaisesti ja satunnaisesti sekä pieni määrä kerrallaan muiden tulojen täydennykseksi. Joissain tilanteissa toimeentulotukea voidaan tarvita pitkään monimutkaisen

¹ HE 58/2023 vp, s. 13-14.

APO/PAL/Susanna Rahkonen

henkilökohtaisen tilanteen johdosta. Lisääntyvä toimeentulotuen tarve heijastuu erityisesti Kansaneläkelaitoksen käsittelemään perustoimeentulotukeen, mutta jonkin verran heijastusvaikutuksia voi seurata myös hyvinvointialueiden sosiaalihuollon toimintaan. Sosiaali- ja terveysministeriön erillismuistiossa on arvioitu kotitalouksia koskevia esitysten yhteisvaikutuksia.²

Muutoksen kohteena olevien henkilöryhmien arviointia

Esityksessä on todettu, että normittaminen koskisi useimmiten yksin asuvien kotitalouksia. Yksinasuvia miehiä on toimeentulotuen saajissa enemmän kuin naisia, joten normittaminen voi siksi kohdistua miehiin naisia useammin. Esityksen sukupuolivaikutuksia ei kuitenkaan tarkemmin arvioitu. Asumismenojen huomiointi normia suurempana edellyttää tuen hakijalta omaa aktiivisuutta ja kykyä perustella tilanteensa sekä toisaalta viranomaisilta kykyä tunnistaa henkilöt, jotka tarvitsevat asioinnissaan tai muutoin tukea. Esityksessä mainitaan mahdollinen velkaantuminen ja myös häätöjen mahdollisuus vuokravelkojen takia.³ Häädöt voivat lisääntyä erityisesti silloin, kun asiakkaan toimintakyvyn haasteita ei ole tunnistettu kirjallisessa asioinnissa. Näissä tilanteissa Kansaneläkelaitoksen ja sosiaalihuollon yhteistyöllä voidaan pyrkiä puuttumaan tilanteeseen nopeasti. Mikäli asiakkaan tilannetta seurataan tiiviisti Kansaneläkelaitoksessa, asiakas voidaan ohjata nopeasti tuen piiriin.

Näitä tilanteita koskee toimeentulotukilain 14 e § (1023/2022) Kansaneläkelaitoksen ja hyvinvointialueen yhteistyöstä sekä 15 § (1023/2022) sosiaalihuollon lausunnosta. Toimeentulotukilain 14 d §:n (1023/2022) mukaan toimeentulotukiasiointi on toteutettava saavutettavasti ja esteettömästi eri asiakasryhmien tarpeet huomioiden. Säännöksen mukaan asiakkaalle tulee järjestää mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti Kansaneläkelaitoksen toimihenkilön kanssa, jos tarve vaatii. Mainittakoon, että Kansaneläkelaitos voi myös ohjata maksettavan toimeentulotuen suoraan vuokranantajalle, tosin tuki ei välttämättä riitä kokonaisuudessaan vuokran kattamiseen.

Lapsiperheiden kohdalla soveltaminen säilyy lähes ennallaan Kansaneläkelaitoksen nykyiseen soveltamiseen nähden. Esitetyn 3 momentin 1-kohdan mukaan huomioidaan hakijan kanssa samassa taloudessa asuvan lapsen etu. Lapsen etua koskeva muutoksella on hieman myös tulkintaa laajentava vaikutus. Säännöskohtaisissa perusteluissa on kuvattu, miten säännöstä on tarkoitus soveltaa.

Esityksen tavoitteena on ohjata toimeentulotuen hakijoita kohti kohtuuhintaisia asumisvalintoja. Esitys on pyrkinyt tunnistamaan ne tilanteet, joissa voidaan poiketa asumisnormeista ja hyväksyä asumismenot todellisen suuruksina (3 ja 4 momentti).

Huomiota perustuslakivaliokunnan lausunnon johdosta

Perustuslakivaliokunta esitti lausunnossaan säännöskohtaisia huomioita (PeVL 11/2023 vp) joista 1 ja 2 momenttia koskevat huomiot ovat edellytyksenä lain hyväksymiselle tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Seuraavassa sosiaali- ja terveysministeriön alustavia näkemyksiä huomioiden johdosta, joita voi olla tarve tarkentaa vielä sosiaali- ja terveysvaliokunnan käsittelyssä saatujen muiden palautteiden johdosta.

² [V+2024+sosiaaliturvamuutosten+yhteisvaikutukset_muistio.pdf \(stm.fi\)](#)

³ HE 58/2023 vp, s. 18.

APO/PAL/Susanna Rahkonen

Lailla säättämisen vaatimus (2 momentti)

Perustuslakivaliokunta totesi, että yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista on perustuslain 80 §:n mukaan säädettävä lailla. Esitetty valtuussäännöksen sanamuoto on vaikeasti avautuva eikä siitä käy ilmi asumismenojen määrittelyn kuntakohtaisuus ja riippuvuus perhekoosta. Asetuksenantovaltuutta tulisi valtiokunnan mukaan tarkentaa siten, että säännökseen tulisi ottaa asumismenojen määräytymistä koskevat perusteet. Tällä tarkoitettaneen sitä, että säännöksestä tulisi ilmetä mihin kriteereihin normit perustuvat.

Tämä johdosta 2 momenttia voisi sosiaali- ja terveysministeriön näkemyksen johdosta täsmentää seuraavasti:

Hakijan 1 momentin 1—3 kohdassa tarkoitettujen tarpeellisen suuruisten asumismenojen määrästä säädetään valtioneuvoston asetuksella. Asumismenot määräytyvät asetuksessa pohjautuen kuntien vuoden 2016 toimeentulotuen asumisnormeista ja yleisen asumistuen saajien tiedoista kuntakohtaisesti ruokakuntakoon mukaisesti määriteltuihin vuokratasoihin sekä niihin tehtyihin tarkistuksiin. Asumisnormeja tarkistetaan vuosittain tarkistuksen perustuessa toimeentulotuen hakijoiden Kansaneläkelaitokselle ilmoittamiin keskimääräisiin vuokriin.

Asumismenojen huomioon ottaminen erityisestä perusteesta (3 momentti)

Perustuslakivaliokunta kiinnitti huomiota siihen, että 3 momentin säännös on kirjoitettu tarkoituksenmukaisuusharkintaan viittaavalla tavalla muotoon "voidaan ottaa huomioon". Viranomaisen harkinnan tulisi 3 momentin 1—6 kohdan mukaisten perusteiden huomioon ottamisesta olla oikeudellisesti sidottua. Lisäksi perustuslakivaliokunta totesi, että erityisen perusteen ollessa kyseessä, asumismenot otetaan huomioon täysimääräisesti asumismenojen suuruudesta riippumatta ja myös tilanteessa, jossa erityisen perusteen huomioon ottamisen mahdollistavia asuntoja on tarjolla edullisemmin. Perustuslakivaliokunta kiinnitti huomiota siihen, ettei perustuslain 19 §:n 1 momentista seuraa velvoitetta ottaa huomioon minkä tahansa hintaisia asumismenoja.

Tämän johdosta 3 momenttia voisi täsmentää seuraavasti:

Jos hakijalla on erityinen peruste asumiseen asunnossa, jonka asumismenoihin hän hakee toimeentulotukea, erityiseen perusteeseen liittyvät asumismenot otetaan huomioon täysimääräisesti kyseisen perusteen voimassaolon ajan. Tällaisia erityisiä perusteita ovat:

Tämän esityksen perusteluna on säännöksen perusteluihin (s. 21) kirjattu maininta siitä, että sellaisia asumismenoja ei olisi tarpeen hyväksyä, jotka ovat erityiseen perusteeseen liittymättömiä.

Velvoite edullisemman asunnon hankkimiseen (4 momentti)

Edullisemman asunnon hankkimisen määräaika voidaan ehdotetun 7 a §:n 4 momentin mukaan pidentää perustellusta syystä. Perustuslakivaliokunnan mielestä sekä määräajalle että määräajan pidentämiselle hallituksen esityksessä osoitetut perustelut viittaavat siihen, että määräajalla on olennainen merkitys hakijan mahdollisuudelle sopeutua muutokseen. Kyse on hakijan oikeuksiin ja velvollisuuksiin vaikuttavista seikoista, joiden sääntely laissa on perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaisen hallinnon lainalaisuusperiaatteenkin kannalta merkityksellistä. Valiokunnan mielestä määräajan pidentämisen edellytyksistä tulisi säätää laissa täsmällisemmin esimerkiksi perusteluissa mainituin kriteerein.

Tämän johdosta 4 momenttia voisi täsmentää seuraavasti:

Jos toimeentulotuen hakijan asumiseen liittyvät menot ylittävät 2 momentin perusteella tarpeellisen suuriseksi hakijan asuinkunnassa määritellyt menot, eikä kyse ole 3 momentin mukaisista tilanteista, hakijaa on ohjattava hankkimaan edullisempi asunto. Lisäksi Kansaneläkelaitoksen tulee tarvittaessa ohjata hakijaa olemaan yhteydessä kuntaan asuntoasian selvittämistä varten. Hakijalle on annettava kolmen kuukauden

APO/PAL/Susanna Rahkonen

määräaika edullisemman asunnon hankkimista varten. Kansaneläkelaitoksen tulee ottaa tuensaajan asumismenot huomioon täysimääräisinä tämän määräajan. Määräaikaa voidaan pidentää, jos hakijalla on vakava ohimenevä kriisitilanne tai erityisiä vaikeuksia löytää asuinkunnasta edullisempi asunto aktiivisesta asunnonhausta huolimatta taikka muu perusteltu syy. Määräajan jälkeen hakijan asumismenoina hyväksytään 2 momentin perusteella tarpeellisen suuruiseksi hakijan asuinkunnassa määritellyt menot. Mitä tässä momentissa säädetään, ei koske sellaista toimeentulotuen hakijaa, jolle jo aiemmin on annettu samaa asuimistarvetta koskien ohjaus ja määräaika hakeutua edullisempaan asuntoon.

Esityksen perusteluissa (s. 23) todetaan määräajan pidennyksestä seuraavaa:

Joskus hakijan olosuhteet ja tilanne voivat olla sellaiset, että hänen kohdallaan kolmen kuukauden määräaikaa ei voida pitää riittävänä. Verrattuna 3 momentin mukaisiin erityisiin perusteisiin, määräajan pidennyksessä kyseeseen tulevat enemmänkin ulkoisiin olosuhteisiin liittyvät tekijät. Tällöin uuden edullisemman asunnon etsiminen on sinänsä perusteltua, mutta siihen on tarve antaa lisää aikaa. Esimerkiksi yllättävän elämänmuutoksen aiheuttama vakava kriisitilanne, kuten läheisen kuolemantapaus ja siihen sopeutuminen voi vaatia pidemmän kuin kolmen kuukauden ajan asumisen uudelleen järjestelemiseksi. Sopeutumisaikana voitaisiin näissä elämänmuutostilanteissa pitää noin kuutta kuukautta. Lisäksi voi olla, että hakija ei aktiivisesti asunnonhausta huolimatta ole löytänyt edullisempaa asuntoa asuinkunnastaan eikä hänelle ole pystytty sellaista tarjoamaan kolmen kuukauden määräajassa. Hakijalla on velvollisuus osoittaa, että hän on käyttänyt kaikki käytettävissään olevat keinot edullisemman asunnon saamiseksi.

Neuvotteleva virkamies

Susanna Rahkonen